

Būsiu atvira.

Pasižadų nedramatizuoti, nedailinti, netirštinti spalvų ir nepasiduoti isterijai. Mano rytas vasario 24 d. prasidėjo taip pat, kaip milijonų ukrainiečių. Pabūklų salvėmis už lango. Drebėjo langų stiklai, tolumoje buvo matyti dūmai ir plaukstėsi skaisčiai raudona pašvaistė.

Šiandien prisiminus tą rytą apima keistas jausmas. Jį sunku apibūdinti. Lyg tau būtų visą gyvenimą skaitę pasakas apie Piktąjį Drakoną: baisu, bet žinai – tai pasaka, pramanas. Tačiau kartą atsibundi – o Piktasis Drakonas stovi prie tavo patalo ir ugnimi alsuoja į veidą.

Ir tu kartoji: „Aš netikiu, netikiu, netikiu...“

Niekas negalėjo patikėti. Nuo bandelių kepėjo iki milicininko. Nuo Charkivo iki Lvivo. Nuo senių iki paauglių.

Taip, prieš kelerius metus, mėnesius, savaites ir net dienas visi apie tai kalbėjo. Po patylomis atplėšto nuo Ukrainos Krymo, po nebaudžiamai sukulto konflikto Donbase, po visų Rusijos įsibrovimų į kitas šalis – kalbų apie plataus masto invaziją būta. Tačiau niekas iš tikrųjų negalėjo patikėti, kad XXI amžiuje TAI įmanoma.

Na, ar galite patikėti, kad Belgija rytoj ryte išsiųs naikintuvus mėtyti bombų ant Prancūzijos? Ar Didžioji Britanija iš jūros sušaudys Nyderlandus? Atleiskite už kvailus pavyzdžius. Aš tiesiog noriu parodyti, kaip visgi mes buvome morališkai nepasirengę tokiam karui.

Taip, net kai sužinojome, kad Rusijos kariauna sutraukta prie Ukrainos sienos – tai buvo matyti gūglo žemėlapiuose. Net kai per žinias pranešė, kad užsienio diplomatai išvyksta iš mūsų šalies.

Turgavietėse juokaudavome apie kulkosvaidžius, kuriuos reikia pastatyti vietoj durininkų laiptinėse. Su lengvu nerimu skambindavome pažįstamiems kariškiams. Kūrėme įvairias hipotezes apie „Kremliaus žaidimus“. Net dėl viso pikto susidėjome į atskirą aplanką dokumentus. Tačiau. Mes vis tiek iki galo netikėjome.

Gyvenome įprastą gyvenimą. Vasario dvidešimt ketvirtąją mano dukra ketino vykti į tobulinimosi kursus Kyjive, aš buvau užsiregistravusi apžiūrai pas gydytoją. Dienos planai buvo patys kasdieniškiausi: po darbo užšokti į gyvūnėlių parduotuvę lesalo paukščiui (auginame pilkąją papūgą), nupirkti dobermanui naują antkaklį, paskui užsukti pas mamą: ji prašė mandarinų, tėvelis juos labai mėgsta.

Bet rytą mūsų gyvenimas pasikeitė. Pasikeitė visiems laikams. Tiesa, tada mes šito dar nesupratom.

Pirmųjų karo valandų Charkive nepamiršiu niekada.

Sutrikimas, siaubas, panika. Absurdiškai prieštaringi pažįstamų patarimai. Vieni rašė: „Bėgti į slėptuvę“, kiti: „Nepanikuoti“, tretii: „Važiuoti“, ketvirtii: „Likti“.

Sakykit man, kas nors taikos sąlygomis taikioje šalyje žino, kur artimiausia slėptuvė?!

Niekas nenutuokia. Paaiškėjo, kad gyvenamųjų namų rūšiai dažniausiai užrakinti, o viduje suversti nereikalingi daiktai: seni vežimėliai, meškerės, statybinės medžiagos, konservai.

Šiandien dienos susiliejo į vieną, niekas nebeprisimena, koks mėnuo, kelinta diena. Atrodo, praėjo amžinybė. Skaičiuojame laiką pagal komendanto valandą, o laimę – pagal tylos minutes ir trumpus artimųjų atsakymus mesendžerio programėleje: „Gyvi.“

Gyvenu septynioliktame aukšte naujos statybos name Saltivkoje. Tai būtent tas miegamasis Charkivo rajonas, kurį, esu įsitikinusi, bent kartą rodė per visų šalių žinias. Tas rajonas, į kurį kasdien lekia rusų raketos.

Aš dvidešimt metų dirbau – dažnai dviejuose trijuose darbuose, – kad mudvi su dukra galėtume ten gyventi. Tame gražiame naujame name...

Likus kelioms valandoms iki pirmųjų sprogimų Charkive Rusijos televizija transliavo prezidento Putino kreipimąsi į rusus: „Priimtas sprendimas pradėti specialiąją karinę operaciją. Mes sieksime

demilitarizuoti ir denacifikuoti Ukrainą.“ Transliacija vyko naktį; aš, kaip dauguma normalių žmonių, tuo laiku miegojau.

Bet perskaičius šią žinutę, mane pribloškė žodis „denacifikacija“. Ką jis reiškia? Jis kažkoks dirbtinis, negyvas, laužtas iš piršto. Nėra tokio žodžio. Denacifikacija – ar tai kai iš žmogaus atimama tautybė? Aš išvis nesupratau, ką jis turi omenyje. Niekas nesuprato. Iškart atėjo į galvą Orwellas ir jo „naujakalbė“.

Putinas dar kažką kalbėjo apie „kruviną Kyjivo režimą ir jo nusikaltimus prieš taikius gyventojus“ – visa tai skambėjo kaip absurdiškos nesąmonės. Kokie nusikaltimai? Kodėl režimas kruvinas? Tuos žodžius praleisdavau, nes tiesiog negalėjau jų suprasti.

Per žinias, iškart po Putino pareiškimo, buvo tiesiogiai perduodama Ukrainos vidaus reikalų ministro patarėjo kalba. Jis rašė, kad raketomis apšaudoma visa šalis. Daugelyje sričių ir miestų sprogdinami oro uostai, sandėliai, kariniai daliniai. Charkive, Kyjive, Dnipre, Sumuose, Černihive, Žytomyre.

Įsiminiau jo žodžius visiems laikams. Ir dabar galiu pacituoti be popierėlio: „Pasaulio geopolitinė tikrovė nuo šiandien pasikeitė. Arba Ukraina ir pasaulis sustabdys naująjį Hitlerį, arba įvyks Trečiasis pasaulinis karas.“

Dukra visą dieną verkė, tarp kūkčiojimų kartojo vienintelę frazę: „Už ką?“

Šitas klausimas nuolat kybos ore, jį užduos ukrainiečiai visame pasaulyje. Tikriausiai niekas niekada taip ir negalės į jį atsakyti.

Pirmosiomis karo dienomis mes dar svarstydavome galimo užpuolimo priežastis. Ieškojome logikos. Tiesiog dėl to, kad žmogus toks jau yra – jam reikia suprasti, kas vyksta. Prisimenu, buvo paplitusi tokia versija: neva Putiną neteisingai informavo, dezinformavo, jis iš tiesų mano, kad mūsų miestuose šlaistosi nacistai ir žudo rusakalbius ukrainiečius.

Dabar juokinga net prisiminti, kokie naivūs buvome pirmosiomis karo dienomis.

Oficiali kronika 2022 02 24

@@@Naktį iš 2022 m. vasario 23 į 24 d. Rusijos Federacijos prezidentas Vladimiras Putinas paskelbė apie „specialiosios karinės operacijos“ pradžią siekiant „denacifikuoti ir demilitarizuoti“ Ukrainą.

Praėjus kelioms valandoms Ukrainos vyriausybė pranešė, kad raketomis apšaudomas Kyjivas, Charkivas, Odesa, Kramatorskas, Berdianskas.

Ukrainos prezidentas Volodymyras Zelenskis paskelbė karo padėtį visoje Ukrainos teritorijoje.@@@

2022 m. vasario 24 d.

– Kaip jūs ten?

Šiandien šis klausimas skamba iš kiekvieno telefono kiekviename Ukrainos mieste. Ryšys kol kas yra. Stringa, tačiau yra.

Draugams, kurie nerimauja įvairiuose pasaulio kampeliuose, papasakosiu, kaip mes laikomės čia, Charkive. Miegamajame arčiausiai Rusijos sienos įsikūrusio miesto rajone.

Penktą ryto miestas nubudo nuo pabūklų salvių. Neliko abejonių – prasidėjo. Tie garsai visai nepanašūs į perkūniją. Išėjau į balkoną – langai virpėjo, burnoje atsirado metalo prieskonis. Manau, tai baimės prieskonis. Prisimenu jį nuo 2014-ųjų.

Suruočiau šunį, penktą trisdešimt mudu su Hektoru išėjome iš namų.

Mašinų keliuose jau buvo tiek, kiek piko valandomis. Iš gyvenamųjų namų laiptinių ėjo ir bėgo žmonės, nešini lagaminais, krovėsi daiktus; verkė vaikai.

Visiškai kinematografinis siužetas. Sapnas. Siurrealizmas. Galvoje vienintelė mintis: „Šito negali būti, tiesiog negali būti.“

Gali. Mudu su Hektoru nuvažiavom į apleistą parką, kur visada vaikštinėjame rytais. Beje, simboliška, jis vadinamas Pergalės parku.

Norėjau nusipirkti cigarečių degalinėje, bet pamačiau penkiasdešimties automobilių eilę. Mes sutrikę klajojom po parką, aplinkui dundėjo. Šuo, kaip jauniklis, glaustėsi man prie kojų. Didžiulis, grėsmingas dobermanas.

Aš nežinau, neskiriu salvių. „Gradai“? Tankų sviediniai? Bombos? Juos girdi, bet nesupranti, kur žiūrėti. Eiti, pulti ant žemės?

Paskambino mano aštuoniasdešimt dvejų mama.

Verkia.

– Anečka, bėkit! Bet kur, toliau nuo sienos.

Penktą trisdešimt ji dar nežinojo, kad griaudžia ir Kyjive, ir Dnipre, ir Odesoje.

O ir keliai jau buvo nebepravažiuojami, ties visais išvažiavimais iš miesto – daugybės kilometrų eilės.

Nėra kur bėgti, mama. O ir prasmės nėra.

Septintą ryto visur jau milžiniškos eilės – prie bankomatų, krautuvėlių, degalinėse.

Grįžau namo ir pabandžiau nuraminti dukrą.

– Sakei, kad šito negali būti, mama!

Taip. Aš taip sakiau. Taip kalbėjo ir mąstė milijonai žmonių. Ne tik Ukrainoje. Niekas netikėjo, kad TAI įmanoma. Dvidešimt pirmame amžiuje, 2022 metais.

Dabar mano mikrorajone uždarytos vaistinės, paštas, cigarečių kioskai, smulkios krautuvėlės. O prie tų, kurios veikia, būriuojasi minios žmonių. Aš taip pat atsistojau į eilę. Stovim tylėdami, tik krūpčiojam nuo sprogimų. Stoviu, nes mudviejų su dukra šaldytuve kaip iššluota, kaip sako mano tėtis.

Tėveliui, beje, nuo ryto bloga, silpnas, sunkiai kvėpuoja, guli, nesikelia. Gergždžiančiu balsu telefonu teiraujasi:

– Kuo galiu jums padėti, dukrele?

Niekuo, tėti. Niekuo.

– Jei pajėgsite, pasistenkit su mama nukreipt dėmesį – įsijunkite jaukų filmą ar skaitykite gerą knygą. Jei pajėgsite.

Dabar po pirmos, diena. Griaudžia kartą per valandą ar kiek dažniau. Salvės tai didesnio, tai mažesnio galingumo.

Saša rado artimiausios slėptuvės adresą. Reikėtų ten nueiti, patikrinti, bet kojos neneša.

Visa mano šeima čia, Charkive. Ir tikriausiai kaip ir visi ukrainiečiai dabar mes nuolat stebim žinias.

Bandom „nepanikuot ir blaiviai vertinti situaciją“, kaip rekomenduoja valdininkai.

Raudojau šiandien tik kartą – toje begalinėje eilėje, kai pamačiau, kaip po eilinės pabūklo salvės į važiuojamąją dalį iššoko rusvaplaukis kiemsargis. Paklaikęs, nesuvokiantis, kas dedasi. Atrodė, kad jos akyse sustingo vienintelis klausimas: „UŽ KĄ?“

Pasijutau tuo kiemsargiu.

Pasaulis niekada nebebus toks, koks anksčiau. Tebūnie prakeiktas diktatorius. Nusmurgęs šiknius.

2022 m. vasario 26 d.

Pusbroliaiui Aleksejui. Į Novosibirską.

@@@Labas, Lioša. Tai aš, tavo juokinga maža pusseserė iš Charkivo. Prisimeni, kaip jūs su mama buvot atvažiavę pas mus į svečius ir vaikštinėjome Gorkio parke? Suaugusieji mums neleido nusipirkti po antrą cukraus vatos rutulį, ir mes valgėme vieną dviese slėpdamiesi už alyvų krūmų prie velnio rato.

Aš prisimenu. Ir lipnias nuo vatos rankas, ir pašėlusį alyvų kvapą.

Šiandien Charkive trenkia degėsiams. O Gorkio parkas visiškai tuščias, vaikai dabar gyvena slėptuvėse.

Lioša, mes nesikalbėjom nuo 2014 m., nuo to laiko, kai aš tapau „chunta“. Nuo to laiko, kai tu įtikėjai „Slovjanske nukryžiuotu berniuku“ kaip aksioma. Aš bandžiau paaiškinti, kad tai neįmanoma.

Jei tai įvyktų kurioje nors Europos šalyje (pilnoje žmonių aikštėje nukryžiuavo vaiką! Tu tik įsiklausyk!), būtų nuotraukų ir vaizdo

įrašų, iš visų pasaulio kampelių suvažiuotų filmavimo grupės, pasisakytų viso pasaulio ombudsmenai.

Tačiau Rusijos kanalo korespondentė tiesiog paėmė interviu iš nukryžiuojimo „liudytojos“, palingavo galva ir nukako filmuot kitų siužetų. Kas čia tokio, ar mažai trejų metų berniukų nukryžiuojama Ukrainoje.

Lioša, ar tu girdi mane? Bent šiokiu tokiu kritiniu mąstymu pasižymintis žmogus negali šito „praryti“, supranti? Jis nežiūrės net kanalo, skleidžiančio tokį šėtonišką šūdą. O tu žiūri. Jūs žiūrite. Aštuonerius metus tai stebite.

Žinai, per tą laiką mano dukra, tavo dukterėčia, baigė mokyklą rusų dėstomąja kalba Charkive ir ukrainietišką universitetą Lvive. Pusės paskaitų ji klausė anglų kalba. Kartais užėinu pas ją į kambarį, staigiai nutraukiu ausines ir klausiu: „Kokia kalba tu žiūri šitą filmą?“ O ji sutrikusi klapsi blakstienomis. Juokinga.

Rusų, ukrainiečių, anglų – jiems jokio skirtumo. Kalbos jiems, dvidešimtmečiams ukrainiečiams, – patogus būdas bendrauti, o ne politinių spekuliacijų objektas. Sakyk, ar ne šaunu?

Vos prieš penkiasdešimt valandų mano dukra ruošėsi važiuoti į Kyjivą į šaunius viešųjų ryšių kursus. O dabar ji slepiasi rūsyje. Kas pusvalandį siunčiame viena kitai žinutes: „Kaip tu?“ Ir būtinai parašome: „Myliu tave.“ Juk tu taip pat myli savo dukrą, Lioša, tiesa?

Aš nelipu į rūsį, nes mes auginam didelį šunį – dobermaną. Jis labai geras, bet su juo negaliu ten eiti: ten vaikai, maži šunyčiai, katės. Nenoriu jų gąsdinti, ten ir be dobermano pernelyg daug baimės.

Pirmadienį nusipirkau krūvą scenaristikos knygų, net keturiolika, tik pagalvok! Tai tikras lobis – guli dabar ant mano stalo. Skaityti kol kas negaliu. Uostau. Ar tau patinka knygų kvapas, Lioša? Man – labai. Žinai, aš seniai svajojau rašyti scenarijus ir štai, pagaliau, apsisprendžiau. Sumąščiau istoriją paauglių serialui, jis apie netikrą virtualų gyvenimą socialiniuose tinkluose. Prodiuseriui labai patiko idėja. Šiandien turėjo įvykti pitčingas (taip kino industrijoje vadinama naujo filmo prezentacija).

Bet dabar aš klijuoju langus. Kryžium. Nuolat ateina žinučių apie bombardavimus. Turiu tau prisipažinti, Lioša, man labai baisu. Labai. Už lango griaudžia sproginiai. Daugelis mano draugų perėjo į šaltos neapykantos, teisingo keršto troškimo stadiją. O aš įstrigau baimėje, gėda.

Na, tu juk pažįsti mane, aš net tarakono niekada negalėjau užmušti, juk jis „taip pat gyvas“. Judu su Lena visada iš manęs juokdavotės.

Lioša, vakar aš, kvailė, nusitrenkiau su šunim į mišką, norėjau, nežinau, oro įkvėpt ar ką. Spygliuočių miškas – vieta, kur atgaunu jėgas. Prasidėjo apšaudymas, puoliau ant sniego ir bandžiau pridengt savimi šunį; jis visai muistėsi, manė, kad žaidžiam.

Tikiuosi, mama šito nesužinos. Tas tris minutes ant sniego mažiau apie dukterį, tėvelius ir apie tai, kad taip ir nespėsiu parašyti tau laiško.

Mes išsisukome. Todėl noriu pasakyti tau, Lioša. Aš esu įsitikinusi, kad labai greitai tu, jūs, jūs visi praregėsite.

Jūsų beprotį prezidentą pribaiigs saviškiai, tai akivaizdu. Pirma, rūmų perversmai pas jus – įprastas reikalas, vienintelis būdas pakeisti istorijos eigą. Antra, koks nors jūsų oligarchas, praradęs dėl sankcijų savo aktyvumą, tiesiog nustos drebėti iš baimės atsidurti NKVD kankykloje ir persipildys keršto troškimo dėl savo prarastų babkių.

Tada į jūsų eterį ateis adekvatus žmonės. Nežinau, Makarevičius arba Achedžakova. Ir pagaliau „per televizorių“ pasakys tiesą.

Man regis, tu pravirksi, Lioša. Iš siaubo dėl to, ką jūs visi pridarėt. Tačiau bus per vėlu. Rusijos vėliava – tai jau gėdos dėmė, pasaulis jau neapkenčia jūsų visų.

Tiek to, turiu bėgti. Vėl praneša, kad tuoj bombarduos. Griaudžia visai netoli mano namo. Išėisiu bent prie lifto šachtos, rašo, kad ten saugiau. Tik dobermanas spyriojasi, nenori eiti.

Lioša, jei pro mano langą įskris raketa, noriu, kad tu žinotum: tai tu nužudei mane. Tu nužudei savo juokingą pusseserę iš Char-kivo, su kuria slėpeisi už alyvų krūmų ir valgei cukraus vatą. Vieną dviese.@@@